

Blog No: 42
28.07.2023

Jeremy SALT*

Bu yazı ilk olarak AVİM tarafından 23 Temmuz 2023te yayınlamış İngilizce bir makalenin Türkçe çevirisidir. Çeviri AVİM Misafir Araştırmacısı İrem Akın tarafından yapılmıştır.

Ne Türküm ne de milliyetçiyim, ancak Stephan Pechdimaldji'nin [Peştemalcı] *Newsweek*'te Mustafa Kemal Atatürk aleyhinde kaleme aldığı, boş laflar ve ağır ithamlarla dolu yazı (The True Meaning of Ataturks Legacy/Atatürk'ün Mirasının Gerçek Anlamı, 17 Temmuz 2023) tarih hakkında az çok bilgisi olan, propaganda ve nefretle körleşmemiş herkesi rahatsız edecek niteliktedir. Bay Pechdimaldji'nin yazısı kimilerince palavra, daha daha konuşan kimilerince ise deli saçması olarak nitelendirilebilir.

Öncelikle 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğundaki toplam Ermeni nüfusu yaklaşık 1,5 milyondur. Savaşın yüz binlerce Ermeninin sağ kurtulduğunu ya da savaş devam ederken kaçtığını dikkate alacak olursak, Ermeni propagandacılar ve lobiciler bunu ne kadar sık tekrarlırsa tekrarlansın, Bay Pechdimaldji'nin 1,5 milyondan fazla Ermeninin öldüğü ifadesi bir uydurmadır.

Ermenilerin sistematik olarak yok edildiği ifadesi de yanlıştır. Böyle bir suçlama muhtemelen Jön Türklerden oluşan bir komitenin savaş sırasında bir araya gelerek tüm Ermenileri yok etmeye karar verdiğini iddia eden, ancak uzun zaman önce sahte olduğu ortaya konmuş belgelerden kaynaklanmaktadır. Gerçekten olanlar bundan çok daha

karmaşıktır. Bugün Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan birçok bölgede çok sayıda Ermeni kesinlikle katledilmiştir. Çok daha fazlası ise salgın hastalıklar, kötü koşullar veya yetersiz beslenmeden hayatını kaybetmiştir, ki bu üç unsur milyonlarca Türk, Kürt ve diğer Müslüman etnik grup mensuplarının da hayatına mal olmuştur. Her ne kadar anaakım batılı tarih yazımında hep göz ardı edilse de Ermenilerin Müslümanlara yönelik geniş çaplı katliamları da akılda tutulmalıdır.

Doğuda öldürülen Müslümanların hepsi olmasa da çoğu Kürt'tü. O dönemde Osmanlı toprağı olan Suriyeye, yani güneye doğru sevk edilen savunmasız kalmış Ermenilere yönelik saldırıların bariz bir nedeni geçmişte Kürtlere ve diğer Müslümanlara yönelik Ermenilerin yaptığı katliamlardı. Ermeni kabilelerinin yeteri kadar asker veya jandarma tarafından korunmamasının nedeni savaşabilecek yaştaki tüm erkeklerin cephede olmasıydı. Savaş cephelerindeki baskının had safhada olduğu bir dönemde başka görevlere atanabilecek erkek kalmamıştı. Mustafa Kemal'in bu korkunç olaylarla ya da 1915'te alınan Ermeni sevk ve iskân kararıyla hiçbir ilgisi yoktu.

Dahası Bay Pechdimaldji'nin son dönem Osmanlı tarihine ilişkin yaptığı çarpık okumada, Anadolu'nun düşman eline geçmesi halinde Müslümanları nelerin beklediğine dair önceden uyarı niteliğinde olan, Balkanlar'daki Müslümanlara yönelik iki büyük çaplı etnik temizlikten (1877-1878 ve 1912-1913) hiç söz edilmemektedir. Türklerin taşkınlıklarına bir örnek olarak kullanılmaya çalışılması dışında, Batı Anadolu'nun 1919'daki Yunan işgaline de Bay Pechdimaldji'nin tarih okumasında hiç yer verilmemektedir. Her iki tarafta da zalimlik yapılmış olsa da, işgal eden taraf Yunan ordusuydu. Yunan ordusu bu işgal sırasında Türk kasaba ve köylerinde yıkım ve yağma yapmış, cinayetler işlemiştir. 1921'de Ege kıyılarını ziyaret eden Arnold Toynbee'ye göre Yunanlılar Türklere karşı bir imha savaşı yürütmüştür. Yunanlar 1922'de geri püskürtülürken ise bir yakıp yıkma politikası (*scorched earth policy*) uygulamıştır.

Türklerin İzmir'i ya da Bay Pechdimaldji'nin deyimiyle Smyrneyi yakmasına gelince: Bay Pechdimaldji'nin ön yargılarından beslendiğı ve ayrıca pekiştirdiğı batılı ana akım tarih yazımında Türkler ne kadar sık suçlanırsa suçlansın, İzmirli kundaklayanların milli veya etnik kimliğı hala tartışma konusudur. Türk milliyetçilerinin daha yeni geri aldıkları bir şehri yok etmeye çalışmaları bir hayli tuhaf olurdu. O sırada Rum ve Ermenilerin ise şehri kaybetmek üzere olduklarını düşündüklerine göre şehri yakıp yıkmak istemeleri daha inandırıcıdır.

Rumlar ve Ermeniler 1919'da işgale gelen Yunan ordusunu coşkuyla karşıladıkları için, Türk milli ordusu geldiğinde kendilerinden intikam alınacağı korkusuyla elbette şehirden kaçmışlardır. Peki bu trajedinin sorumlusu 1897'den beri Osmanlı topraklarına üçüncü kez saldıran ve işgali başlatan Yunan hükümeti ve ona destek veren David Lloyd George'un İngiliz hükümeti değildiye kimdi?

Azerbaycan'a gelince, Azerbaycanlılar ve Ermeniler 1918-1921 yılları arasında Kafkasya'nın kontrolü için birbirlerini katletmişlerdir. 2020'de yapılan Karabağ savaşı için Azerbaycan'ı sorumlu tutan Bay Pechdimaldji, 1988-1994 yılları arasında Ermeni ayrılıkçıların başlattığı ve bir milyon Azerbaycanlı ve bunun yarısı kadar Ermeninin evlerinden edilmesiyle sonuçlanan savaşı görmezden gelmektedir. O savaştan dolayı

Bakü'nün çevresi Karabağ'dan gelen yüz binlerce mülteci için bir gecekondu mahallesine dönüşmüştür. Karabağ anklavı Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bir yer olabilir, ancak orası hâlâ Azerbaycan toprağıdır. Orası için haritada Karabağ yazmaktadır ve orası ancak Ermeniler ve onlara sempatiyle yaklaşan batı medyası için Dağlık/Nagorno Karabağdır. Amerikanın Güney Carolina eyaleti halkı, Amerikalı olmadıkları ve bağımsızlıkları için savaşan Güney Carolinalılar oldukları gerekçesiyle silaha sarılıysaydı, Washington'daki federal hükümet hiç şüphesiz Ermeni ayrılıkçılığı konusunda Bakü'deki hükümetin benimsediği tavrı benimserdi.

Bay Pechdimaldji'nin Atatürk'ün Rumlardan, Ermenilerden ve Süryanilerden Küçük Asya'nın, yani Anadolunun Türkleşmesine ve İslamlaşmasına engel oldukları için nefret ettiği iddiası ise iki açıdan yersizdir. Birincisi, Atatürk'ün bu topluluklardan nefret ettiğine dair hiçbir kanıt yoktur. Bu iddia bir iftiradır, ancak bu üç grup savaş sırasında ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğunun düşmanlarıyla işbirliği yaptığı için Atatürk doğal olarak onlara şüpheyle yaklaşmıştır. İkincisi, Anadolu'yu İslamlaştırmak gibi bir hedefi olmayan Atatürk, 1920'lerde çıkardığı kanun ve yönetmeliklerle yeni ulusu laik bir temele oturtmuştur.

Bay Pechdimaldji'nin Türkiye'nin mevcut cumhurbaşkanının İngilizcede kuşlarla [hindiyle] kıyaslamalara son vermek için ülkenin yabancı dillerdeki adını Turkeyden Türkiyeye değiştirmesinden alaycı bir şekilde bahsetmesi ise çocukçadır, ancak zeki bir çocuk bile tarihi Bay Pechdimaldji'den daha dürüst bir şekilde yorumlayabilecektir.

Bay Pechdimaldji kendi nefretinin ve bu nefreti besleyen propagandanın kurbanı olmuştur. Okuduğu propaganda kitaplarının dışında gerçek tarih ona kandırıldığını, Ermenileri yok etmek için büyük bir plan olmadığını, Ermenilerin korkunç acılar çekmiş olsalar da büyük ölçekli şiddetin kurbanları olduğu kadar failleri de olduklarını söyleyecektir. Atalarının 1914-1922'de yaptıklarını kabul etmesi gerekenler sadece Türkler değil; Kürtler, Rumlar, Ermeniler, Süryaniler ve diğer etnik-dini gruplardır.

Hiç kimse bu savaştan temiz ellerle çıkamamıştır. Bu durum her savaş için geçerlidir. Eğer amaç uzlaşmaysa bunun yolu hiçbir olumlu sonuca ulaşmayan tek taraflı suçlamalar yapmak değil, diğer mağdurları kabul etmek ve onlarla empati kurmaktır.

Bay Pechdimaldji etnik temizliğin ve soykırımın hedef alınan kişi kadar onu kullanan kişiyi de kolayca kesebilen bir kılıç olduğunun farkında değildir. Her iki ifade de 1877-1978 ve 1912-1913 yıllarında Balkanlar'da Müslümanların tasfiye edilmesini ve 1919-1922 yıllarında Batı Anadolu'daki Yunan saldırısını doğru bir şekilde tanımlamaktadır.

Ermenilere gelince, Osmanlı ve Rus arşivlerinde, Rusya'nın yardımıyla Doğu Anadolu'da kurmayı umdukları devlet öncesinde, ellerinden geldiğince çok Müslümanı öldürmeye veya sürmeye çalıştıklarına dair bol miktarda kanıt bulunmaktadır. Yüzde 80'inden fazlası Müslüman olan bir bölgede bir Ermeni devleti ancak bu şekilde kurulabilecekti.

Türkler soykırım suçlamasını kabul etmeseler de Ermenilerin çok sayıda öldürüldüğünü kabul etmektedirler, ki bu Ermenilerin bugüne kadar Osmanlı atalarının Müslümanları öldürülmesi konusunda yaptıklarından daha fazladır. İhtiyacımız olan Bay Pechdimaldji'nin dayandığı çarpıtmalar değil gerçek tarihtir. Sorulması gereken son bir soru varsa, o da *Newsweek*

'in neden tarihçi olmayan ve kendisini halkla ilişkiler uzmanı olarak tanımlayan birisinin böylesine tuhaf bir yazısını yayınlamak istediğidir.

* *Bağımsız araştırmacı, geçmişte Melbourne Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev almıştır.*

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: SALT, Jeremy. 2026. "BİR HALKLA İLİŞKİLER UZMANININ MERCEĞİNDEN [] - 27.07.2023." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2023 / 42. Temmuz 28. Erişim Mayıs 19, 2026. <https://avim.org.tr/public/Blog/BIR-HALKLA-ILISKILER-UZMANININ-MERCEGINDEN-TARİH-27-07-2023>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır